

Kultur / **Bøger**

Antikke kønslege

Sådan kan Sulpicia have set ud. Fresco fra Pompeji, år ca. 50

ANMELDELSE / 06.10.16

Sulpicia er navnet på den eneste kvindelige digter fra antikkens Rom, der er bevaret hele digte fra. Harald Voetmann har oversat dem og forsynet dem med udførlige og grundige kommentarer, der leder læseren ind i et romersk samfund fyldt med mægtige guder, dydige kvinder og stærke mænd.

Joachim Lumbye

Den latinkyndige forfatter Harald Voetmann har oversat 11 digte, som formentlig er skrevet af en kvinde ved navn Sulpicia, der måske levede i Rom på Kejser Augustus' tid, dvs. i 1. århundrede f.v.t. Det er i sig selv interessant med kvindedigte fra romertiden, og Sulpicias skulle være de eneste, der er bevaret i deres helheder. Hvad der gør dem yderligere interessante er, at Sulpicia formentlig har skrevet ud fra både mandlige og kvindelige synsvinkler, og dermed på nærmest David Bowie'sk vis leget med kønnene.

Det er uvist, om Sulpicia overhovedet har eksisteret, idet den eneste viden, man har om hende, stammer fra digtene. Hun var formentlig datter af en nær ven af Cicero, konsulen Servius Sulpicius Rufus. Hun har altså tilhørt toppen af det romerske samfund som medlem af en rig patricierslægt, og har sandsynligvis omgåedes nogle af de helt store digtere som Tibul og Ovid.

Romerske kvinder beskæftigede sig på denne tid ikke med politik og jura, og at udstråle lærdom og klogskab sømmede sig ikke for dem. De skulle i stedet leve op til idealet om *pudicitia*, der indebærer ærbarhed, skamfuldhed og mådehold. Det var dog ikke unormalt, at kvinder beskæftigede sig med kunst og poesi, omend deres frembringelser sjældent blev regnet for noget betydningsfuldt. At Sulpicias digte derfor ikke har fået opmærksomhed, kan, som Voetmann påpeger, være en udmærket forklaring på, hvorfor hun har kunnet slippe afsted med at gå til grænsen og udfordre kønsnormerne i sine digte.

Digtene er smukt sat op, med den originale, latinske udgave på venstre side og oversættelsen på højre. Det er elegier, der normalt defineres som klagesange, og oprindeligt blev forbundet med sorgen over afdøde personer. Efterhånden udviklede genren sig, og kunne også omhandle (ulykkelig) kærlighed. I kærlighedselegien er magtforholdet mellem mand og kvinde normalt vendt om, således at manden skildres som en handlingslammet slave af sin egen kærlighed til kvinden. Genren var alene derfor allerede provokerende på denne tid.

Sulpicias digte optræder i et appendix til Tibuls elegier uden anførelse af, at de skulle være skrevet af andre end Tibul. Den tyske filolog Otto Friedrich Gruppe fremførte med baggrund i digtene teorien om Sulpicias eksistens i det 19. århundrede. Pga. store stilistiske forskelle i digtene sluttede han dog, at kun halvdelen af dem – dem han syntes var dårlige – faktisk var skrevet af Sulpicia, og resten af en mandlig ven ved navn *amicus Sulpiciæ*.

Det er Voetmann uenig i. Sulpicia har haft valget mellem at skrive fra en mandlig synsvinkel, og dermed overholde genrens konventioner, og en kvindelig synsvinkel, og dermed skabe noget nyt. De to grupper af digte er netop kendetegnet ved forskellen mellem disse skrivestile, og Voetmanns centrale påstand er, at Sulpicia har skrevet dem alle. Efter grundig argumentation konkluderer han:

»Hun er, som den eneste, i stand til at skrive som både en mand og kvinde – hun kan overholde de krav som *pudicitia* stiller, og skrive *pigede* digte, som peger på formens (og dydens) begrænsninger

uden at bryde dem. Men hun kan også give fanden i sømmeligheden og skrive digte ligesom mændene gør det: Digte, hvor der må kneppes, hvor guderne må udfordres, og hvor man må brede sig ud og blære sig i formen.«

Det er tydeligt at se forskellen. Her er et af *pigedigtene*:

»Tak for den selvsikre måde, du svigter mig på, så jeg ikke

gør mig fortræd og til grin i mit hysteriske håb.

Jeg, Sulpicia, datter af Servius, siger dig ikke

mere end fligen af et skørt fra en værkbruden so.

Alle bekymrer sig for mig; det piner dem dybt ind i hjertet

at du kan vrage mig for denne plebejerskes seng.«

Digtene i 'pigesektionen' kredser om Sulpicias kærlighed til Cerinthus, og det har i sig selv været kontroversielt nok, idet der er tale om et førægteskabeligt forhold, som i øvrigt andre steder ser ud til at blive anerkendt af Sulpicias onkel Messala. Her er det så et jalousi-digt, der er tale om. Der er en pudsigt spænding i digtet mellem først kvindelig underdanighed – 'tak for, at du er så konsekvent i måden, hvorpå du svigter mig, så jeg ikke skal gøre mig til grin med falske forhåbninger' – og så en aggressiv tilsvining af den 'plebejerske, værkbrudne so', som Cerinthus er sammen med. Det er et godt eksempel på det, Voetmann taler om: at Sulpicia balancerer på linjen mellem kvindelig tilbageholdenhed og en mere fremfarende aggressivitet, der passer fint til en yngre, forelsket kvinde, men som på det tidspunkt ikke var noget, der blev skildret i kunsten. Digtet er også, som Voetmann skriver, tømt for mytologiske referencer og billedsprog, og minder måske – bortset fra det faste versemål – mere om en tekst fra en nutidig autobiografisk digtsamling end en elegi fra antikken.

Anderledes forholder det sig med den anden gruppe af digte. Se fx dette udsnit af digt 8:

»Mægtige Mars, Sulpicia har pyntet sig smukt til din højtid,

hvis du har øjne, så dyk ned fra din himmel og glo!

Venus vil give dig lov, grobrian, men pas på, at du ikke

skammeligt taber dit spyd, sammen med næse og mund.

I hendes øjne har hidsige Amor tændt tvillingelamper,

med deres flammer vil han udbrænde gudernes slægt.

Alt, som Sulpicia gør, og uanset, hvorhen hun træder,

støtter en tjenende ånd tavst; det er Skønheden selv.«

Vi kan ikke være længere fra pudicitia. Guderne påberåbes, udfordres og hånes sågar: krigsguden Mars, symbolet på den maskuline, (krigs)liderlige drift, er en 'grobrian' (en grov, ubehøvlet skikkelse), der er underkastet Venus, det feminine, seksualiteten og skønhedens gudinde, og skal have tilladelse af hende til at tage ned på jorden. Deres søn Amor tænder her en ild i Sulpicias øjne, der er så kraftig, at den vil "udbrænde gudernes slægt". Det må være definitionen på hybris, men Sulpicia er ubønhørlig.

Dette digt kan ifølge Voetmann ses som Sulpicias centrale poetik: det foregår 1. marts, der er Mars' fødselsdag og helligdag, og samtidig første dag i det nye kalenderår. I digtet, skriver Voetmann, »bruges den opsplittende helligdag 1. marts til at beskrive en digter, der (ligesom Vertumnus) kan antage både en maskulin og en feminin form.« Vertumnus er den gud, Sulpicia identificerer sig med, og som havde evnen til at skifte køn. Senere i digtet: »Guden Vertumnus, den frodige, stråler i tusinde dragter, /oppe på gudernes bjerg – hun gør det nede blandt os.« "Hun" er Sulpicia.

Voetmanns ærinde er først og fremmest at føre læseren ind i et univers, som han har en stor kærlighed til. Men han har også en litteraturhistorisk og kønspolitisk agenda: Allerede i begyndelsen diskuterer Voetmann påstanden om, at tiden fælder dom over, hvad der er godt og skidt. Jovist, skriver han, er det korrekt, at mange kedelige værker forsvinder med tiden. Og fortsætter: »Men de interessante værker er ikke garanteret overlevelse ved nogen naturlov. Selv hvis man ser bort fra de store katastrofer – som Københavns brand, hvor 35.000 bind gik tabt – har der altid været nogen, som bestemte, hvad der fik lov at kopieres og bevares, og de mennesker har altid haft en dagsorden.«

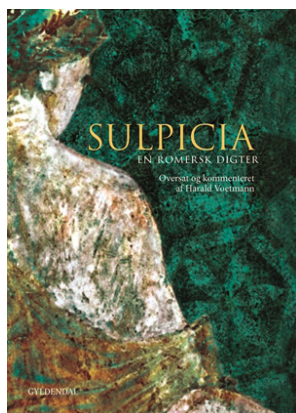
Med *Sulpicia* peger Voetmann på en stemme, der skildrer en kvindes følelser i det patriarkalske romerske samfund, og som er blevet glemt af eftertiden, og peger dermed også på de dagsordener, der definerer, hvad der huskes og ikke, herunder eksplicit Otto Friedrich Gruppens. Selvom der er mange forskelle, minder det på mange måder om den amerikanske forfatter Anne Carsons projekt i *Autobiography of Red*, hvor hun med udgangspunkt i den mindre kendte græske digter *Stesichoros* skildrer myten om Hercules' drab på det røde monster *Geryon* fra offerets side frem for fra heltens, hvilket ellers var sædvanen.

Det gøres dog klart i forordet til *Sulpicia*, at den ikke skal opfattes som en akademisk tekst: »Det er en skønlitterær forfatters spekulationer, og i sidste ende har jeg ikke andet end spørgsmål.« I det hele

taget lægger Voetmann kortene på bordet fra start, tager læseren i hånden, og fører denne ind i et romersk univers fyldt med guder, myter, kærlighed, had, jalousi, prostitution og mandschauvinister. Det bliver gjort ydmygt, nøgternt og respektfuldt uden hverken leflen for læseren eller elitær indforståethed. Voetmann spørger sågar i starten, om digtene nu også er gode, og svarer: »måske«. Han afholder sig fra at fælde den dom, der er så karakteristisk for kanoniseringen af litteratur, og lader det være op til læseren at bedømme, om digtene er mesterværker eller makværker. Det vigtigste for Voetmann er at pege på dem og introducere dem, og det er et grundlæggende godt og sympatisk projekt – mere af det, tak!

FAKTA

Sulpicia er netop
udkommet på
Gyldendal

Harald Voetmann har en lang række udgivelser bag sig, herunder korprosa, noveller, oversættelser og romaner, bl.a. en historisk romantrilogi, der tager udgangspunkt i henholdsvis den romerske naturhistoriker Plinius den Ældre (*Vågen*, 2010), den danske astronom Tycho Brahe (*Alt under månen*, 2014) og benediktinermunken Othlo af St. Emmeram